

Författare

Stefan Svanström

arbetar med geografiska informationssystem på SCB.

010-479 45 58

stefan.svanstrom@scb.se

Statistikskolan:

Urbanisering – från land till stad

Lyssna

För 200 år sedan bodde 90 procent av Sveriges befolkning på landet. Idag är det nästan tvärt om, 85 procent av oss bor i tätorter. Processen kallas urbanisering.

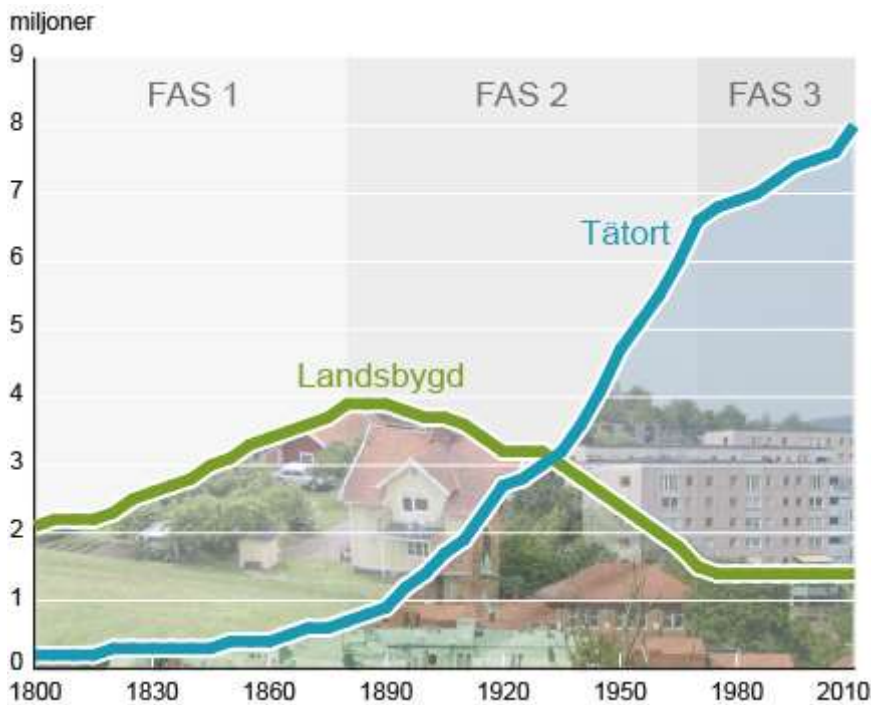

När man talar om urbanisering är det ofta befolkningens flyttning från land till stad som avses. Urbanisering i den meningen bidrar till avfolkningen av landsbygden som ett parallellt fenomen till befolkningstillväxten i städer. Men urbaniseringen kan också beskriva hur befolkningens storlek i städerna och på landsbygden förhåller sig till varandra. Det senare brukar även kallas urbaniseringsgrad eller tätortsgrad i den officiella statistiken. Om urbaniseringsgraden ökar behöver det därmed inte betyda att fler människor flyttar från landsbygden in till städer.

Ett lands urbanisering brukar liknas vid en S-formad kurva, en så kallad urbaniseringskurva. Man brukar prata om tre faser.

Tre faser i Sveriges urbanisering

Sveriges befolkning i tätort och på landsbygd, från 1800 till 2010

Den första fasen utgör den tidiga urbaniseringen med start i det förindustriella samhället vid 1800-talets början. Då var Sverige ett utpräglat bondesamhälle och 90 procent av befolkningen bodde på landsbygden. Vid denna tidpunkt fanns det runt 80 städer med så kallade stadsprivilegier. De flesta var små med dagens mått mätt. Enbart 24 städer hade över 2 000 invånare och tre av dem hade över 10 000 invånare.

Den andra fasen, tillväxtfasen, kommer med industrialiseringen och specialiseringen av tillverkning och service. Inflyttningen till städerna är då snabb och urbaniseringsgraden i Sverige ökade från 15 till 80 procent på mindre än 100 år. Åren runt slutet på 1800-talet och början på 1900-talet hade Sverige en tydlig urbanisering med folkomflyttningar från landsbygd till dåtidens städer. Antalet städer över 10 000 invånare var nu 22. Stockholm var den i särklass största med 300 000 invånare vilket kan jämföras med 75 000 invånare 100 år tidigare.

Runt 1930 nåddes den demografiska brytpunkten, alltså att lika många bodde på landsbygd och i städer. 1960-talets så kallade miljonprogram, i kombination med det flyttningsbidrag som betalades ut till dem som flyttade närmare arbetstillfällena, kom att bidra ytterligare till inflyttningen till storstadsregioner och andra större tätorter.

Den tredje fasen, stabiliseringsfasen, innebär att ökningen av den urbana befolkningen har mattats av. Den svenska urbaniseringen som folkomflyttning från land till stad är i stort avslutad. Landsbygdsbefolkningen räknat i absoluta tal minskar inte längre. Sett till urbaniseringsgrad har andelen av befolkningen som bor i tätort gått från 81 procent 1970 till 85 procent 2010 då den senaste tätortsavgränsningen gjordes i Sverige.

Så ser Sverige ut enligt Eurostat

Det kan vara knepigt att skapa gemensamma begrepp för att beskriva urbana områden, eftersom förhållandena är så olika i olika länder. Att räkna bebyggelsekoncentrationer på 200 invånare som tätort är ett bra mått ur ett skandinaviskt planeringsperspektiv. I många andra länder krävs större befolkning än 200 för att ett samhälle ska räknas som tätort.

EU:s statistikbyrå, Eurostat, använder sig av tre kategorier för att beskriva urban bebyggelse. Dessa kan översättas till storstad, mindre stad eller förort och glest befolkat område. Som stöd för indelningen använder sig Eurostat av kilometerrutor. För att ett område ska klassas som storstad väljs kilometerrutor ut med minst 1 500 invånare per kvadratkilometer. De områden där de skapar ett sammanhängande kluster om minst 50 000 invånare kallar Eurostat en storstadsmiljö. För att räknas som mindre stad eller förort väljs kilometerrutor med minst 300 invånare ut. Om det sammanhängande klustret av rutor består av minst 5 000 invånare så är det en mindre stad eller förort.

I nästa steg kopplar Eurostat de bildade klustren till ländernas kommuner för att kunna följa återkommande statistik för området. Kommunerna klassas då enligt följande:

Om mer än hälften av kommunens befolkning återfinns i storstadsklustren klassas kommunen som en storstad.

Om mer än hälften av kommunens befolkning bor utanför klustren har kommunen en låg urbaniseringsgrad och klassas därmed som en glest befolkad kommun.

De kommuner där för få invånare bor utanför klustren och för få invånare samtidigt bor i storstadsklustren klassas som mindre stad eller förort.

Kommunernas storlek varierar över Europas länder vilket påverkar klassningen ovan. I främst Norden är kommunerna relativt stora till ytan. Exempelvis kan en kommun ha flera tätorter med tusentals invånare och en urbaniseringsgrad på runt 80 procent,

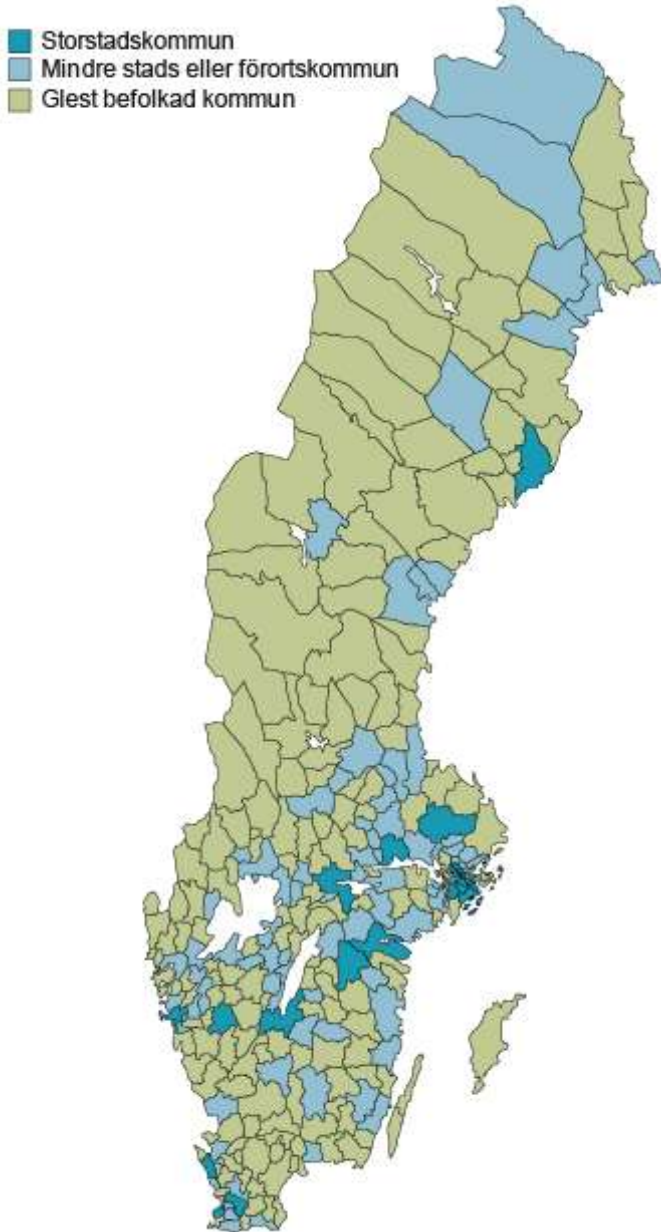
Som TÄTORT brukar vi i Sverige räkna tättbebyggda områden med minst 200 invånare och där avståndet mellan husen är mindre än 200 meter.

med det svenska sättet att räkna, men ändå vara klassad som glest befolkad kommun av EU, exempelvis räknas kommunerna Karlskrona och Kristianstad som glest befolkade.

Det kan också vara så att en kommun med stor yta och en markant större tätort bidrar till att hela kommunen klassas som en mindre stads- eller förortskommun. I Eurostats gruppering är exempelvis både Kiruna och Gällivare kommuner klassade som mindre stads- eller förortskommuner.

Enligt Eurostats sätt att räkna så är det 24 kommuner i landet som klassas som storstäder. Men då ingår exempelvis inte Gävle kommun där Gävle tätort har 71 000 invånare, då bebyggelsen är blandad och inte har tillräckligt många sammanhängande kilometerrutor som uppfyller kravet på 1 500 invånare.

Urbaniseringsgrad för Sveriges kommuner enligt Eurostats definition, 2011

Etiketter

[Befolkning](#)
[Glesbygd](#)
[Statistikskolan](#)
[Städer](#)

Artikeln bygger på

Statistikskolan - artiklar

EU – var fjärde är fattig i glesbygd

Artiklar

Hög personalomsättning i enkla jobb

Industrins kostnader för miljöskydd står stilla

Vilka lämnar de enkla jobben?

Varuexport – en motor i svensk ekonomi

Medellivslängden i Sverige ökar mer för männen än för kvinnorna

[Visa alla artiklar](#)

Välfärd

Artikeln har publicerats i tidskriften Välfärd.

[Välfärd 1/2015](#)